

Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai:

Cik latviska Latvija latviešiem nepieciešama?

Publicēta: 09.12.2008.

Latvisku Latviju vēlējās autoritārais vadonis Kārlis Ulmanis. Viņa politikas sekas vēl mūsdienās var saskatīt Vecrīgā. 80. gadu beigās latvieši protestēja pret ieceri Rīgā būvēt metro. Tagad, skatoties uz sastrēgumiem galvaspilsētā, nāk prātā doma, cik derīgs tāds transports būtu. Bet toreiz, protams, metro būvēšana būtu saistīta ar krievu darbinieku ieplūdi Rīgā, kur latvieši jau bija mazākumā. Šis bija viens no galvenajiem iemesliem protestēt pret padomju varu un cīnīties par neatkarības atjaunošanu. Cik liela vērtība ir savai nacionālai valstij, citastarp, uzsvēra arhibīskaps Jānis Vanags runā Doma baznīcā Latvijas 90. gadadienā. Pasaulē dzīvo daudz skaitliski lielākas tautas, kam savas valsts nav. Katrai tautai svēta arī ir sava valoda. Pasaulē daudzas valodas ir pazudušas, gandrīz arī lībiešu.

1991. gadā Latvija izcīnīja savu neatkarību, bet liela daļa krieviski runājošo, kas te ieradās okupācijas laikā, un viņu pēcnācēji Latviju neatstāja. Kopš tā laika ar pilsonības un valodas politiku un likumdošanu valsts vara cenšas noteikt latviešu valodas statusu un lomu valstī un sabiedrībā.

Filologu bažas

Tagad valodnieki baidās no divvalodības ienākšanas Latvijā caur aizmugures durvīm. Piemēram, LU Moderno valodu fakultātes profesors un valsts valodas komisijas priekšsēdētājs Andrejs Veinbergs Latvijas Radio pauda, ka aizvien biežāk darba sludinājumos nepamatoti tiek prasīta krievu valodas prasme, turklāt krievu valoda kļūstot aizvien izplatītāka sabiedrībā, pateicoties Krievijas seriāliem televīzijā. Bieži nākoties dzirdēt krievu valodu sporta zālēs, lētās kafejnīcās, veikalā, kur reizēm sazināties var tikai krievu valodā. Īpaši profesoram traucējot tas, ka LTV Panorāmā piecas no septiņām īsām intervijām, lai arī tulkotas, bet esot krievu valodā. Arī kabeļtelevīzijas piegādātāji piedāvā paketes, kurās vairums kanālu ir krievu valodā, kādēļ daudzi iedzīvotāji dzīvo nevis ES, bet Krievijas informatīvajā telpā. Piesaucot Gruzijas – Krievijas konfliktu, zinātnieks sprieda, ka tas varētu būt risks valstij. Veisbergam nešķiet normāli, ka krievi Latvijā var bez problēmām dzīvot, nelietojot valsts valodu un to pat neprotot.

Jaunā laika Saeimas deputāte, LU Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes profesore Ina Druvieta piekrīt Veisbergam, ka Latvijas drošība un neatkarība varētu būt apdraudētas, ja iedzīvotāji dzīvo Krievijas informācijas telpā. Nacionālās radio un televīzijas padomes locekle juriste Dace Buceniece uzskata, ka visu ar likumiem nevar regulēt, jo privātie kanāli šādu valsts iesaistīšanos uzskatītu par ierobežojošu. LU pētniece Dzintra Hirša piedāvā izmantot citas metodes valsts valodas lietošanas stimulēšanai, piemēram, samazināt nodokļus tiem kanāliem, kas raida vairāk latviešu valodā. Visi minētie eksperti redz riskus valsts valodai, bet zinātnieki tos novērst nevarot. Tas esot politikas uzdevums. Valsts prezidents Valdis Zatlers esot nolēmis publiskajā sfērā runāt tikai valsts valodā. Profesors domā, ka tas esot politiķu pienākums. Vācijas kanclere Angela Merkele ar turkiem arī nerunājot turku valodā.

Šādi profesors piedalās mītu izplatīšanā. Vācijā, kā apgalvots, dzīvo nevis 10, bet tikai četri miljoni turku, kas ir mazāk par 5% iedzīvotāju. Turklāt neviens no minētajiem

valodniekiem nepiemin to, ka daudzi latvieši runā krieviski sliktāk nekā padomju laikā, bet jaunieši to bieži vispār neprot.

Izglītība

Valodas zināšanas ir bagātība. Prasme orientēties vairākās informācijas telpās ir pilnveidošanās avots. Tam nepieciešama daudzveidīga izglītība. Izglītots cilvēks var kritiski izvērtēt informāciju sociālos, ekonomiskos un politiskos jautājumos, bet tas Latvijas studentiem sagādā grūtības. Turklāt skolās svešvalodas neapgūst nepieciešamajā līmenī. Daudzi studenti nezina ne tikai krievu valodu, bet arī neprot vācu, franču vai spāņu valodu, arī angļu valodas prasme neļauj lasīt zinātnisko literatūru. Līdz ar to studenti dzīvo vienīgi šaurajā latviešu valodas informācijas telpā.

D. Bucenieci ir taisnība – nez vai vajadzētu ar likumiem ierobežot televīzijas kanālu pieejamību, līdzīgi kā Hitlers aizliedza klausīties BBC. Austrumvācijā oficiāli nedrīkstēja klausīties, skatīties Rietumu kanālus, bet šo aizliegumu valdībā nespēja īstenot. Vācijas publisko raidstaciju kooperāciju ARD tautā ironiski atšifrēja kā Ausser Raum Dresden – ārpus Drēzdenes rajona, kur attāluma dēļ nebija iespējams ar antenām uztvert šo programmu.

Bet ko minētie zinātnieki un politiķi vēlas panākt? Lai visi krievi prastu latviešu valodu un latvieši neprastu krievu valodu, tādējādi novēršot viņu ietekmēšanu no Krievijas? Veisbergs teic, ka viņa uzmanības centrā esot Latvijas krievi. Bet paaudzes mainās, un jaunie krievi mācās Latvijas augstskolās latviešu valodā, daudzi no tiem ir arī patriotiski noskaņoti. Vienlaikus ir arī gados vecāki latvieši, kuriem krievu valoda ir vienīgā svešvaloda, kuri augstu vērtē Vladimiru Putinu un kuri Latvijai vēlētos līdzīgu vadoni. Uzņēmēja vēlme, lai viņa darbinieki prastu valstī tik plaši lietoto krievu valodu, ir pašsaprotama. Brīvā attieksme pret krievu valodas lietošanu nav saistāma ar bažām par valsts drošību un neatkarību.

I. Druviete ir gan profesore, gan politiķe. Bet viņas izteikumi pierāda, ka tālredzību politikā un neitrālu analīzi zinātnē reizēm aizstāj provinciālisms.

Dr. Aksels Rēcs, Biznesa augstskola Turība

Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai,

09.12.2008